

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1115>

Geliş Tarihi: 23.08.2017

Kabul Tarihi: 05.09.2017

OSMANLI DEVLETİ'NDE AYRILIKÇI FAALİYETLERE BİR ÖRNEK: RUM CASUSLAR (1914-1918)

Abdullah LÜLECİ*

Öz

Savaşlar; başkaldırı, isyan, casusluk gibi ayrılıkçı faaliyet ve ihanetleri içinde barındıran önemli süreç ve ortamlardır. Özellikle savaş dönemlerinde artan bu ayrılıkçı faaliyet ya da ihanetlerin ortaya çıkışında, genelde düşman güçlerin kıskırtma ve yönlendirmeleri etkilidir. Fakat bu olaylarda kimi zaman dost bir devletin ya da tebaa içindeki bazı unsurların da aktif rol aldıkları görülebilir. Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti söz konusu ihanet ve casusluk örnekleri ile fazlasıyla karşılaşmıştır. Fransız İhtilali'nin tüm dünyada yarattığı etki Osmanlı Devleti için de kaçınılmaz olmuş, Balkan coğrafyası başta olmak üzere Arap ve Anadolu coğrafyası lokal milliyetçilik isyanları ile kaynamaya başlamıştır. Bu dönemde gayrimüslimler içinde en fazla yekûnu oluşturan ve gerek sosyo-ekonomik gerekse siyasî hayatta ciddi bir nüfuz potansiyeline sahip olan Rum unsurların bazıları, bir taraftan Yunanistan diğer yandan emperyalist güçlerin tahrik, destek ve yardımlarıyla dinî ve millî duygularını, daha önce hiç olmadığı kadar, bağımsızlık kazanmak için kullanmaya başlamışlardır. Megali İdea ve Pontus hedefleri etrafında örgütlenen ayrılıkçı Rumlar için I. Dünya Savaşı yılları, casusluk ve ihanetlerinin had safhaya ulaştığı bir dönem olmuştur.

I. Dünya Savaşı'nı kendileri için önemli bir fırsat olarak değerlendiren ayrılıkçı Rumlar, nüfus potansiyellerine paralel olarak sahip oldukları parselyasyonda yoğun casusluk faaliyetlerine girişmişlerdir. Bu faaliyetler, Anadolu'nun kıyı kesimleri başta olmak üzere Osmanlı coğrafyasının muhtelif kısımlarında kimi zaman münferit kimi zaman da teşkilatlı ve koordineli bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Rum casusluk faaliyetlerinin savaş boyunca geniş bir coğrafyada etkili olması, bir müddet sonra Osmanlı Devleti için ciddi bir problem haline gelmiştir. Dolayısıyla devlet erkânı,

---

* Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tarih Bölümü.

savaş sırasında Ermenilere uyguladığı 27 Mayıs 1915 tarihli Sevk ve İskân Kanunu'nun bir benzerini, muhtelif kesimlerdeki ayrılıkçı Rumlara uygulamak zorunda kalmıştır. Ancak birçok kez uygulanan bu sevk ve iskân politikası, daha küçük çapta ve lokal özellik taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: *I. Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti, Rumlar, Casusluk.*

An Example of the Separatist Activities in the Ottoman State: The Greek Spies (1914-1918)

Abstract

The wars are important processes and atmospheres that contain separatist activities and treason such as revolt, rebellion and spying. In the emergence of these separatist activities or treason, which increase especially during the war times, the provocations and involvements of the enemy powers play usually an important role. But in these events, it can occur that sometimes a friendly state or some groups within the nationality take an active part. The Ottoman State which had a multinational structure faced such instances of treason and spying more than enough. The impact of the French Revolution throughout the World was also inevitable for the Ottoman State. Especially in the Balkans, Arab regions and Anatolia raged local nationalist riots. Some of the Greeks that constitute the greatest proportion of non-Muslims in this period and had a large population in both socio-economic and political life began to use their religious and the national feelings to gain independence as never before, with the incitement, support and assistance of the Greece and the imperialist states. The years of the First World war were a time period for the separatist Greeks, organized around the aims of Pontus and Megali İdea, in which the espionage and the national treason reached their climax.

The separatist Greeks who considered the First World War as an important opportunity for themselves, started intensive espionage activities in their parcel they owned in parallel with their population potential. These activities have sometimes been carried out individually and sometimes in an organized and coordinated manner in various part of the Ottoman soil, especially in the coastal areas of Anatolia. The fact that Greek espionage activities were active in a wide area throughout the war became after a while a serious problem for the Ottoman State. Therefore, the state officials had to apply a law, similar to the Relocation and Settlement Law of 27 May 1915, which had been applied to the Armenians during the war, to the separatist Greeks in various communities. However this policy of Relocation and Settlement carried out many times is of a smaller scale and has local character.

Key Words: *The First World War, The Ottoman State, The Greeks, Spying.*

Giriş

Eski çağlardan günümüze kadar farklı metotlarla kullanılan ve gizli istihbarat anlamına da gelen casusluk¹, düşman hizmetinde gözetlemek, gizli şeyleri bulmak ve temin etmek demektir.² Her türlü meslek grubunda olabilen ya da farklı kılık ve kimliğe bürünebilen casuslar, düşman devletlerin askeri yapısı, teçhizatı ve harp düzeni hakkında malumat toplarlar. Ayrıca sahil ve limanların vaziyeti, ekonomik ve siyasî durumları, haberleşme ağları ve bölgenin etnik-dinî yapıları gibi birçok konuda da istihbarata ulaşmaya gayret ederler.³

Bir savaşın seyrinin değişmesinde önemli bir unsur olarak görülen casusluk, tarihin her döneminde devletlerin vazgeçilmezi olmuştur. Bilhassa XIX. yüzyılın mevcut ideolojisinin emperyalizm olması ve lokal milliyetçilik isyanlarının dönem itibariyle had safhaya ulaşması, istihbarat ve casusluk faaliyetlerinin önemini daha da artırmıştır. Bahsi geçen yıllarda, Osmanlı Devleti'ne mensup Balkan ulusları da, başta Rusya olmak üzere Avrupalı güçlerin desteğini alarak ihanet, saldırı ve casusluk varyasyonlarıyla devleti zor durumda bırakmışlardır.⁴ Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyıl itibariyle Balkanlarda karşılaştığı bu ayrılkçı faaliyetler, söz konusu yüzyılın ikinci yarısından itibaren XX. yüzyılda Anadolu coğrafyasında da kendisini ciddi manada hissettirmiştir. Bilhassa, etkileri itibariyle dünya tarihinde derin izler bırakan I. Dünya Savaşı esnasında bu faaliyetler zirveye çıkmıştır. Bir taraftan İtilaf Devletleri diğer yandan onların kontrol ve sorumluluğunda bulunan ayrılkçı Osmanlı gayrimüslimlerinin koordineli çalışmaları sonucunda Osmanlı coğrafyası casusların cirit attığı bir ortam haline gelmiştir. Bu dönemde, Anadolu'nun kıyı bölgeleri başta olmak üzere Anadolu topraklarının önemli bir kısmında ciddi nüfus potansiyeline sahip olan

---

¹ Şükri Olçay, "Casusluk, Propaganda ve Bunlarla Mücadele", **Jandarma Mecmuası**, S. 52, Yıl. 14, s. 73.

² Abdullah Pulat Gözübüyük, "Modern Ceza Hukuku Bakımından Casusluk", **Adalet Dergisi**, Yıl. 40, S. 7, Ankara 1949, s. 955-957.

³ **Risale-i Mevku-te-i Bahriye**, nr. 5, C. 6, Mart 1336, s.1351-1352.

⁴ (Başbakanlı Osmanlı Arşivi) BOA. Sadaret Bulgaristan (A.) MTZ). (04) 127/98; BOA. Dâhiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye İdaresi (DH. MUİ). 60/6; BOA. İradeler Harbiye (İ..HB). 130/1331 Ca 008; 130/1331 Ca 009; Dâhiliye Nezareti Siyasi (DH. SYS). 3/32; 3/35; 56/10; 112-27/84; Dâhiliye Nezareti Kalem-i Mahsus (DH. KMS). 6/2; Richard R. Hall, **The Balkan Wars 1912-1913**, Taylor&Francis e-Library 2002, s. 88.

ayrılıkçı Rumlar da Megali İdea⁵ ve Pontus⁶ gibi çeşitli siyasi amaçlar doğrultusunda Osmanlı Devleti'ne karşı casusluk faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Zaten Yunanistan'ın bağımsızlığı sonrasında pek çok Osmanlı Rum'u Yunan vatandaşlığına geçtiği halde Osmanlı topraklarında yaşamaya hatta kanunlara aykırı olmasına rağmen esnaflık yapmaya devam ediyordu. Osmanlı Devleti'nin söz konusu Rumları Yunanistan'a göndermemesi casusluk faaliyetlerinde daha rahat hareket edilmesine ortam hazırlamıştır.⁷ Rum casuslarının faaliyetlerini birkaç başlık altında toplamak mümkündür.

Karadeniz'de Rus-Rum İşbirliği

Osmanlı topraklarında yeni bir devlet kurma gayretinde olan ayrılıkçı Rumlar, Karadeniz Bölgesi'nin önemli bir kısmını içine alan Pontus Devleti'ni yeniden inşa etmek arzusundaydılar. Bu hedefleri doğrultusunda bir yandan Türklere karşı katliam faaliyetlerine girişirlerken diğer taraftan I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin düşmanı olan Ruslara casusluk yapmışlardır.⁸ Öyle ki, daha I. Dünya Savaşı'nın ilk günlerinde Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı ilk müdahalesi sonrası cesaretlenen Trabzon ve Rize dolaylarındaki ayrılıkçı Rumlar, Osmanlı Devleti hakkında birtakım önemli bilgileri Rus resmî makamlarına iletmişlerdir.⁹ Bu sırada Karadeniz sahillerinde balıkçılık ve taşımacılık yapan bazı Rum kayıkçılar¹⁰ da, casusluk

---

⁵ “Büyük Ülkü”, “Büyük Fikir” anlamına gelmektedir. İstanbul'un merkezini oluşturduğu Bizans İmparatorluğunun canlandırılması ve Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğunun topraklarının Yunan Krallığına katılmasını amaçlamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Oğuz Kalelioğlu, “Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 41, Ankara 2008, s. 105-123.

⁶ Eski Yunanların Karadeniz'e verdikleri isimdir. Daha çok Doğu Karadeniz içine alan bölgede bir Rum Devleti kurulmasını amaçlamaktadır. Megali İdea'nın hedeflerinden biri olarak ortaya konulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz: Yusuf Sarımay, “Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Politikası”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. XI, Ankara 1995, s. 107-162.

⁷ Osmanlı Rumlarının Yunanistan vatandaşlığına geçmesi veya Yunanlılık iddiası hakkında bkz: İbrahim Serbestoğlu, **Osmanlı Kimdir, Osmanlı Devleti'nde Tabiiyet Sorunu**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2014, s. 235-250.

⁸ Mustafa Balcıoğlu, “Birinci Dünya Savaşı Sırasında Karadeniz'de Rum Faaliyetleri ve Sivil Tepki”, **OTAM Dergisi**, Ankara 1993, S. 4, s. 91-94.

⁹ Önder Duman, **Emperyal Bir Araç Olarak Rum-Pontus Sorunu (1908-1918)**, Berikan Yayınevi, Ankara 2010, s. 67.

¹⁰ Rum kayıkçıların etkinliği sadece bunlarla sınırlı değildi. Bu kayıkçılar, Ordu'da bir şubesi ve faal üyeleri bulunan Etnik-i Eterya Cemiyetinin hariçle olan irtibatını sağlamakla görevliydi. Aynı zamanda bu kayıklar düşman tarafına firar etmek için kullanan Rumların, dâhil ile olan haberleşmesi makaracılarla sağlanıyordu. Trabzon, Samsun ve Osmanlı

faaliyetlerinin her aşamasında aktif rol oynamışlardır. Dolayısıyla potansiyel tehlike oluşturan bu kayıkçılara karşı bazı önlemler alınmıştır. Öncelikli olarak sahil bölgelerindeki Rum ahalinin casuslukları tespit edildikten sonra Rumların sahip oldukları kayıklar kefalete bağlanmış ve ardından Rumların seyahatlerinde deniz yolunu kullanmaları yasaklanmıştır. Bunu, Giresun-Keşap ve Ordu-Piraziz yolu üzerinde askeri iaşe naklinde görevlendirilen Rumların yerlerine, güvenlik açısından Türk unsurların yerleştirilmesi takip etmiştir. Dahası sahil bölgesinde polis karakolları kurularak devriye kolları teşkil edilmiş ve denizlerde Türkler ile güvenilir kişilerin dışında hiç kimsenin denize çıkmasına izin verilmemiştir.¹¹

Rum kayıkçıların dışında, Karadeniz'de nakliye ve taşımacılık yapan kumpanya gemilerindeki bazı mürettebatın da Rum casusluk faaliyetlerinde etkili oldukları tespit edilmiştir. Özellikle Rusların, Rumlar tarafından idare olunan Osmanlı ticaret gemilerini muhtelif hilelere başvurmak suretiyle kendi taraflarına çektikleri haber alınmaktaydı. Bu durumun farkına varılması ile Karadeniz'e çıkan Osmanlı gemi ve deniz taşıtı mürettebatı arasında gayrimüslim hiç kimsenin bulundurulmaması kararlaştırılmıştır. Gayrimüslimlerin herhangi bir gemi ve benzeri deniz taşıtı satın almaları da ayrıca yasaklanmıştır. Böylece Karadeniz'de gerek casusluğa gerekse deniz ticaretinin Rusların eline geçmesine, en azından I. Dünya Savaşı boyunca mani olunmuştur.¹²

Diğer taraftan casusluk faaliyetlerine karşı sıfır tolerans prensibini benimseyen Babıâli, Ermenilere uygulanan 27 Mayıs 1915 tarihli Sevk ve İskân Kanunu'nun bir benzerinin -farklı bölgelerde lokal ve küçük çapta- ayrılıkçı Rumlara uygulanmasını kararlaştırmıştır. Bu maksatla, Ruslara casusluk yaptıkları tespit edilenler ile civarda çete gizleyen Rumların iç bölgelere nakledilmesini öngören 25 Şubat 1916 tarihli şifre doğrultusunda Kocaman Dağı - Deveboynu - Gülen Dağları - Zigana Kordonu- Horos Dağı kuzeyindeki Rum köylerinin tahliyesine başlanmıştır. Ardından 26 Şubat 1916

Devleti'nin muhtelif kesimlerinde yaşayan Rumların önemli bir kısmı, genel itibariyle Venizelos destekçisi, daha açık bir ifade ile düşman taraftarıydılar. Komite reji idaresinde toplanmakta ve komitenin masrafları Samsun Metropolitliği ve İstanbul Patrikliği tarafından gönderilen paralar ile halktan yardım altında papazlar vasıtasıyla her haneden azami iki kuruş toplamak suretiyle karşılanmaktaydı. **Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Arşivi (ATASE). Birinci Dünya Harbi Katalogu (BDH). 2888/362/1.**

¹¹ Balcıoğlu, a.g.m., s. 94.

¹² BOA. Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 3. Şube (DH. EUM. 3. Şube) 14/76.

tarihli şifre ile harp hattının yirmi kilometre gerisindeki köylerin ve Canik Sancağı dâhilindeki firarileri saklayan ya da ihbar etmeyen Rum köylerinden bazılarının tahliyesi istenilmiştir.¹³ Böylece Ruslara yataklık ve casusluk ettikleri anlaşılan Kocaman Dağı, Deveboynu, Gülen Dağları, Zigana Kordonu ve Horos Dağı'nın kuzeyindeki Rum köylerinin tamamı tahliye edilmiştir. Babiâli sevke tabi tutulan ahalinin akıbeti hakkında Karahisar-Suşehri üzerinden Sivas'a gönderileceklerini ve nakilleri sırasında her türlü saldırıdan korunacaklarını kendilerine bildirmiştir.¹⁴

Ancak bu tahliye sürecinde farklı nedenlerle nakledilmeyen bazı Rumların casusluk faaliyetlerine devam ettikleri görülmüştür. Savaşın Osmanlı açısından yoğun bir şekilde devam ettiği bir süreçte; ihmal, profesyonel istihbarat alanındaki tecrübesizlik, ekonomik yetersizlik ya da bölgenin bu tür faaliyetlere açık ve elverişli olması gibi hususlardan olsa gerek özellikle Giresun Rumlarının ayrılıkçı faaliyetleri ciddi boyutlara ulaşmıştır. Savaşın doğurduğu olumsuz etkilere rağmen, Rumların bu etkinliğini kırabilmek için Giresun ve civarındaki askeri güçlerin yanı sıra sivil güçler dahi özveriyle çalışmıştır. Örneğin, çevresine topladığı gönüllüler ile Giresun'daki casusluk faaliyetlerine karşı başarılı sonuçlar alan Topal Osman, 1916 Haziranında Giresun bölgesinde bulunan bir grup Rum'u yakalayıp 37. Fırkaya teslim etmiştir.¹⁵

Karadeniz Bölgesi'ndeki Rum casusluk faaliyetlerinde, Rum din adamlarının da etkili oldukları Babiâli'nin muhtelif kaynaklarına yansımıştır. Zira Küre Dağı'nda bulunan bir manastırdaki Rum din adamlarının telgraf kullanarak Rus ordusuna askeri bilgi sızdırdıkları, Canik Mutasarrıflığı tarafından bildirilmişti.¹⁶ Rumların aktardıkları bu gizli bilgilerin, Kafkas cephesinde Osmanlılara karşı savaşan Rusya için çok mühim olduğu söylenebilir. Çünkü bir taraftan da Doğu cephesinde Almanlara karşı savaşan Rusya, Rum casuslar sayesinde hem Osmanlı hakkında stratejik bilgiler elde etmiş hem de Osmanlı'ya karşı savaşacak bir müttefik kazanmıştır.

---

¹³ **ATAŞE. BDH.** 2883/336/1-3; 2883/336/1-4; Balcıoğlu, **a.g.m.**, s. 94-95.

¹⁴ **ATAŞE. BDH.** 403/1588/29.

¹⁵ Balcıoğlu, **a.g.m.**, s. 96.

¹⁶ Mustafa Özdemir, "I. Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı Devleti Tarafından Gerçekleştirilen Rum Tehciri", **Çağdaş Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)**, VI/14, 2007, s. 29.

Marmara ve Havalisinde Rum Casuslar

Marmara ve havalisinin kozmopolit bir yapıya sahip olması, bölgeyi casusluk faaliyetlerine açık hale getirmiştir. Özellikle Marmara sahil bölgesinde yaşayan Rumların bir kısmı, Şarköy ve Marmara Adası civarında bulunan düşman denizaltılarına yardımda bulunuyorlardı. Hatta Erikli ile Şarköy arasındaki bir köyden düşman ile muhabere ettikleri tespit edilmişti.¹⁷ Dolayısıyla Marmara'nın kuzey sahillerinde bulunan bilhassa Şarköy, Mürefte ve Ganos gibi Rumların yoğun olarak yaşadıkları köylerin tahliyesine karar verilmiştir.¹⁸ Anadolu'nun iç kısımlarına gönderilmeleri düşünülen bu Rum ahalinin sevkleri sırasında ise Mürefte ve Şarköy iskelelerinde çalışan kayıkçılar arasında Rumların bulunması nedeniyle buralara Müslüman kayıkçıların gönderilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁹

Rum casuslarına karşı alınan tedbirlerden biri de casusların haber ulaştırmak için kullandıkları telgraf ve postaların denetim altına alınması ve gerektiğinde sansüre ihtiyaç duyulmasıydı. Bu kapsamda 1915 yılı Mayıs ve Haziran ayları zarfında Gümülce, Yenişehir, Sofya, Dedeoğaç ve Cesri Mustafa Paşa'ya çekilmek üzere Keşan merkezine gelen telgraflar sansür edilerek İstanbul'a gönderilmiştir.²⁰

Marmara ve havalisinde casusluk olaylarının en etkili yaşandığı yer, Çanakkale mıntıkasıydı. Bu bölgede bazı casusların Adalardan kayıkla sahillere çıkararak Osmanlı memleketlerine geçtikleri bilgisine ulaşıyordu.²¹ 1915 yılı Mayıs ayı ortalarına doğru pek çok Rum'un da casusluk yapmak amacıyla İtilaf Devletleri tarafından Osmanlı topraklarına sürüldüğü teyit edilmişti. Yaşanan bu casusluk faaliyetlerinin önlenmesi için ayrılıkçı Rumların iç bölgelere göç ettirilmeleri kararlaştırıldı. Bu maksatla Gelibolu'dan 480 hane ve 1856 kişinin, Çanakkale'den ise 11 hane ve 41 kişinin tahliyesi gerçekleştirildi. Çanakkale mıntıkasında yaşanan casusluk olayları hakkında düşman askerleri üzerinden çıkan not ve hatıra defterlerinden de önemli bilgiler elde edildi. Bu defterlerden, birçok Rum asker²² ve unsurun İtilaf saflarına geçtikleri bilgisine ulaşılmıştır.²³ Çanakkale

¹⁷ ATASE. BDH. 3437/21/19-1; 3437/21/19-2.

¹⁸ ATASE. BDH. 3437/21/20.

¹⁹ ATASE. BDH. 3437/21/26-1.

²⁰ ATASE. BDH. 3437/21/33-1.

²¹ ATASE. BDH. 3437/21/40.

²² I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı ordusunda yer alan Rum askerlerin saf değiştirmesi resmî makamları harekete geçirmiştir. Özellikle Çanakkale Cephesi'nde yer alan gayrimüslim

mıntıkasında yakalanan casusların ifadeleri de casusluk faaliyetlerinin boyutu ve bu faaliyetlerin önünün alınması konusunda kayda değer bilgilerdi. Savaş sırasında yakalanan casusların ifadelerinden Sedhülbahr'de beş kilometre kadar bir dekovil hattının inşa edildiği ve bu hattın İngilizlere giden bir şebekesinin bulunduğu anlaşılıyordu. Limni Adası'nda önemli bir Fransız kuvvetinin bulunduğu istihbaratı da yakalanan casusların itiraflarındandı.²⁴

Marmara ve havalisinde görülen Rum casusluk olaylarında İstanbul'un ayrı bir önemi vardı. Özellikle Şile'de yaşayan Rumların işlevi son derece etkiliydi. Çünkü bölgedeki casuslukların baş aktörleri olan Şile Rumları, elde ettikleri istihbaratı İstanbul Boğazı'nı ablukaya alan Rus donanması vasıtasıyla Rus resmi makamlarına iletiyorlardı. Bu konuda yapılan soruşturma kapsamında, Şile eski Belediye Reisi Dimitraki Efendi ve beraberinde bulunan on beş kadar arkadaşı Jandarma Bölük Kumandanlığı tarafından tutuklanmışlardı. Ancak daha sonra alınan bir karar ile bu kişilerin sahil kesimin dışına nakledilmeleri şartıyla serbest bırakılmalarına izin verilmişti.²⁵

Kıyı bölgelerde balıkçılık ve taşımacılık yapan ya da deniz taşıtlarında mürettebat olarak görev yapan ayrılıkçı Rumlar, casusluk faaliyetlerini besleyen önemli unsurlardı. Marmara ve havalisinde daha çok Ruslara casusluk hizmetinde bulunmak arzusunda olan ayrılıkçı Rumlar, kayıklar ile öteye beriye gidip gelmekteydiler. Bu esnada Osmanlı Devleti hakkında elde ettikleri önemli bilgileri Rus resmi makamlarına iletiyorlardı. Bunun önüne geçilmesi için herhangi bir maksatla İstanbul'dan hareket eden ve mürettebatı Rumlardan oluşan gemilerin idaresine deniz kuvvetlerinde askerlik yapmış ya

---

askerlerin niteliği konusunda detaylı bilgiler istenmişti. Bu yönde verilen bilgilerden biri Cenub Grup Kumandanlığının V. Ordu Kumandanlığına gönderdiği telgrafta beyan edilmiştir. Bu telgraf şu hususlardan oluşuyordu:

1-Sekizinci firkada sekiz Rum, on beş Ermeni, altı Musevi ve bir Keldani mevcuttu. Hepsi geri hizmette çalışmaktadır.

2-Onuncu firkada Rum asker bulunmamaktadır.

3-Birinci firkada bulunan yetmiş Rum askerinin istihdamlarını gösteren cetvel vardır.

4-Onüçüncü firkada elli beş nefer vardır. Bunlar işe ve terzilik gibi geri hizmette çalışmaktadır. On dördüncü firkanın ileri kıtaatında ise hiçbir Rum asker yoktur. **ATASE. BDH. 3437/21/31-3.**

²³ Burhan Sayılır, "Çanakkale Kara Savaşları'nda Casusluk Faaliyetleri ve Türklerin Aldıkları Önlemler", **Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi**, Ankara 2006, s. 99-102.

²⁴ **ATASE. BDH. 3437/21/36-4.**

²⁵ **BOA. EUM. 3. Şube 28/12; Duman, a.g.e., s.70-71.**

da halen askerlik görevini yerine getirmekte olan Müslümanların yerleştirilmesi kararlaştırıldı.²⁶

İstanbul'daki casusluk trafiğinin başka bir yüzü de bazı fuhuşhane sahipleri ile fahişelerin kartpostal ve kısa mektup kullanarak Osmanlı Devleti hakkında önemli bilgileri İtilaf Devletlerine göndermeleridir. Söz konusu kartpostal ve kısa mektuplar, İsviçre'nin Davos ve Leysin şehirlerinde bulunan Osmanlı vatandaşı bazı Rumlar ile Yunanlara ulaştırılıyordu. Bu casusluk ağının İstanbul'daki baş aktörleri olan Ernestin, Eleonora, Margariyet, Hanriyet, Eliza, Aristopulo ve Kusch Beyoğlu'nda ikamet etmekteydiler.²⁷ İstanbul ve çevresinde casusluk amaçlı fahişelerin kullanılması hem istihbarat çeşitliliği sağlaması hem de İstanbul'dan İsviçre'ye uzanan farklı bir casusluk ağı oluşturması açısından ciddi bir tehlike oluşturmuştur.

Anadolu'nun Batı ve Güney Sahillerinde Rum Casuslar

Osmanlı coğrafyasında özellikle Anadolu'nun batı sahilleri, casusluk trafiğinin en yoğun yaşandığı yerlerdi. Zira Balkan Savaşları'ndan sonra Yunan Adalarına göç eden Rumlar ile Anadolu'nun sahil kısmında yaşayan ayrılıkçı Osmanlı Rumlarının Megali İdea hedefi etrafında birleşmeleri bölgeyi casusluk faaliyetlerine karşı korumasız hale getirmişti. Megali İdea'nın gerçekleşmesi adına her türlü kılığa bürünebilen ve gönüllü nefer gibi hareket eden bu unsurlar, bölgede ciddi bir casusluk ağı oluşturmuşlardır.²⁸ Hatta bölgede yaşanan casusluk faaliyetleri ile alakalı olarak V. Ordu Kumandanı Liman von Sanders, 1916 yılının başlarında Anadolu kıyılarının uç kısımlarında bulunan köylerin karşı adalardan gelen casus ve korsanlar tarafından sık sık basıldığını dile getirmiştir.²⁹

Anadolu'nun batı kesiminde bulunan İzmir, yoğun bir Rum nüfusu barındırması nedeniyle casusluk faaliyetlerine sıklıkla maruz kalmıştır. Bu bölgedeki atölyelerde işçi vasfında çalışan Rum vatandaşlar ile gerek tren hatlarında bulunan bakkallar gerekse trenlerde makinist ve kondüktör olarak görev yapan ayrılıkçı Rum ve Yunan unsurlar, casusluk faaliyetlerinde oldukça etkiliydiler. Osmanlı Devleti'nin siyasi durumu ve askerî harekâtları hakkındaki önemli bilgi ve belgeleri elde eden bu unsurlar, sahilden kayıklarla

²⁶ BOA. Hariciye Nezareti Siyasi Kısım (HR. SYS). 2267/18.

²⁷ BOA. HR. SYS. 2267/44; Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Ecanib (DH. EUM. ECB). 7/11.

²⁸ Duman, a.g.e., s. 47, 67.

²⁹ Liman von Sanders, *Türkiye'de Beş Yıl II*, Çev. Örgün Uğurlu, Aralık 1999, s.46.

düşman tarafına ulaştırıyorlardı.³⁰ Bunların yanı sıra ticaretle uğraşan ve deniz kumpanyalarında görevli olan bazı Rumların da casusluk faaliyetlerine destek oldukları görülmüştür.³¹

İç kısımlardan elde edilen istihbaratın Adalara ve oradan düşmanlara ulaştırılmasında Urla'nın işlevi büyüktü. Zira Urla'da bir Rum köyü olan Gülbahçe'de oluşturulan casus teşkilatı vasıtasıyla bilgi ve belgeler düşmana gönderilmekteydi. Hatta savaşın başlaması ile birlikte Gülbahçe, İngiliz casusluk faaliyetlerinin önemli bir merkezi haline gelmişti. Ancak 1915 yılında Gülbahçe sakinleri³² bu casusluk faaliyetleri yüzünden Anadolu'nun iç kısımlarına ve Alaşehir bölgesine sürgün edilmişlerdir.³³ Savaş sırasında Urla'nın yanı sıra Söke de Rumların taşkınlıklarına ve İtilaf Devletleri ile işbirlikçi faaliyetlerine sahne olmuştur. Bu havalide yaşayan bazı Rumlar, ayrılıkçı faaliyetlerinden dolayı Osmanlı resmi makamlarınca uyarılmış kimi zaman da cezalandırılmışlardı.³⁴

Muğla yöresinde bulunan Kösten ve Tersane Adası, Rum casuslarının uğrak yeri idi. Dolayısıyla Osmanlı askerî makamları bu havalide tedbirler alırken bütün koşulları göz önünde bulunduruyorlardı. Örneğin 11 Aralık 1915 tarihli ve Mentеше Mutasarrıfı Müştak Lütfi imzalı şifreli telgrafta; Tersane Adası'nda bulunan Rumların tahliye edilmesinin zamanlama açısından tehlikeli bir girişim olacağı bildirilmişti. Tahliyenin düşünülmesi hâlinde ise adaya gidecek kuvvetlerin bir düşman gemisinin ani bir baskınına uğrayabileceği ya da adanın boşaltılması hâlinde buraların eşkiya tarafından doldurulabileceği beyan edilmişti.³⁵ Kösten Adası'nda ise bir taburdan fazla İngiliz piyadesi ile muhtelif çapta birçok top, firari Rumlardan oluşan ve sayıları 130 kişi kadar olan bir çete, tayyare hangarı ve haberleşme için kullanılan telsiz-telgraf istasyonu tespit edilmişti.³⁶

Fethiye ve havalisinin durumu da diğer kesimlerden farklı değildi. Özellikle Fethiye sahil bölgesinde ikamet eden Rum ahalinin, Osmanlı askerî

---

³⁰ Duman, a.g.e., s. 68-69.

³¹ BOA. Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi (DH. ŞFR). 53/231; 57/279.

³² Urla bölgesinde Rum casusluk faaliyetlerinin yoğun olarak yaşanmasında, bölgenin ciddi anlamda ayrılıkçı Rum nüfus barındırması ve bu unsurların koordineli çalışmaları etkili oluyordu. ATASE. BDH. 3461/109/025/18.

³³ BOA. DH. ŞFR. 57/279; 89/15; Georgios Nakracas, Anadolu ve Rum Göçmenlerin Kökeni, İstanbul 2005, s.73.

³⁴ ATASE. BDH. 3461/109/25/16.

³⁵ BOA. DH. ŞFR. 501/6.

³⁶ ATASE. BDH. 3468/135/1; 3468/135/1-1.

harekâtları hakkında düşmana bilgi sızdırdıkları haber alınıyordu. Dahası yakalanan bazı Rum unsurlar bir casus komitesinin varlığı konusunda itirafta bulunmuşlardı. Bu esnada komiteye Fethiye bölgesinde bulunan bazı Müslüman unsurların da yardımda buldukları anlaşılmıştır.³⁷ Fethiye sahil mıntikasında casusluk yapan ayrılıkçı Rumların menşei de çeşitlilik göstermekteydi. Söz konusu unsurların Anadolu'nun farklı mıntikalarından ve Rum nüfusun egemen olduğu Yunan adalarından oldukları tespit edilmişti. Dolayısıyla Rum ahali hakkında en isabetli tedbirin sahil bölgesinden sevkleri olacağına karar verildi. Bu konuda V. Ordu Kumandanı Liman von Sanders'in görüşleri de aynı doğrultudaydı.³⁸ Rum casusluk faaliyetlerinin önlenmesi adına V. Ordu Kumandanlığının diğer bir önerisi ise Rumların sahil kesiminden iç kesimlere sevkinden çok casusluklarından şüpheli olanlar için karşı bir casus teşkilatı oluşturulması ve harekâtlarının sıkı bir şekilde kontrol edilmesiydi.³⁹ Anadolu'nun Batı kıyılarındaki ayrılıkçı Rumların, Osmanlı Devleti hakkındaki önemli ve stratejik bilgileri önce Adalara oradan Yunanistan ve İtilaf Devletlerine ulaştırılmasında ciddi katkıları oldukları görülmektedir. Dolayısıyla Osmanlı sahilleri, Yunan Adaları ve Yunanistan arasındaki coğrafyada oluşturulan casusluk ağının bertaraf edilmesi için Osmanlı Devleti tarafından gerçekleştirilen lokal sevk ve iskân çalışmalarının dışında karşı casusluk gibi alternatif tedbirler gündeme gelmiştir.

Anadolu'nun batı kıyılarında Rumlar tarafından gerçekleştirilen casusluk faaliyetlerinin benzeri güney sahillerinde de görülmüştür. İtilaf Devletleri, savaş boyunca sahil bölgelerini kontrol altına almak için düzenleyecekleri askeri harekâtlarda istihbarat bilgilerine ihtiyaç duyuyorlardı. Bu maksatla tayyare keşiflerine ve casusluk faaliyetlerine önem vererek istihbarat sağlamaya çalışıyorlardı. İstihbarat ve keşif için gerekli çalışmaları yapan İtilaf Devletleri, daha çok bu bölgede yaşayan ya da bölgeyi iyi tanıyan gayrimüslim halktan -ki daha çok Rumlar- istifade etmişlerdir.⁴⁰ Örneğin; İngilizler tarafından dolgun maaş verilen bazı Rumlar, kayık ve motorbotlar vasıtasıyla Osmanlı sahillerine çıkarak casuslukta bulunuyorlardı.⁴¹ Babıâli,

---

³⁷ **ATASE. BDH.** 3467/129/5-1.

³⁸ **ATASE. BDH.** 3467/129/5; 3467/129/5-1.

³⁹ **ATASE. BDH.** 3467/129/7.

⁴⁰ Kerim Sarıçelik, "Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri'ne Karşı Anadolu'nun Akdeniz Kıyılarında Aldığı Bazı Tedbirler", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 21, 2007, s. 176-180.

⁴¹ **BOA. DH. ŞFR.** 78/56.

istihbarat elamanlarından edindiği bilgilere dayanarak söz konusu casusluk faaliyetlerin önlenmesi için sakat, yaşlı, çocuk ve kadınların dışında kalan şüpheli Rumların iç kesimlere sevkini kararlaştırmıştı.⁴² Diğer taraftan Antalya'daki Rum ahalinin evlerinde yapılan aramalarda düşman gemileriyle haberleşmenin sağlanması için kullanıldığı düşünülen iki adet sinema feneri ile bomba olduğu düşünülen bir cisim ele geçirilmişti. Bunların yanı sıra yapılan aramalarda tamire muhtaç on iki adet muhtelif silah ve iki yüz on fişek ile “*Anadolu ve Antalya Tarihi*” adında ruhsatı bulunmayan bir miktar kitap bulunmuştu.⁴³

Antalya, Fenike ve Kaş sahilinde bulunan Rum köyleri, casusluk faaliyetlerinin yoğun ve teşkilatlı yaşandığı diğer yerlerdi. Bu havalide bulunan ayrılıkçı Rumlar tarafından bir casus teşkilatı meydana getirilmişti. Bölgede casus teşkilatı menfaatine çalışmalar yapan Rum ahali, casusluk faaliyetlerinden dolayı başka vilayetlere sevk edilmişlerdir.⁴⁴ Ancak koordineli ve teşkilatlı bir yapılanmanın hâkim olduğu bu bölgede söz konusu uygulamaya rağmen özellikle Fethiye ile Alanya arasındaki kısımda casusluk olayları etkisini kaybetmemiştir. Hatta zamanla Fethiye, Kaş ve Fenike taraflarından firar eden Rumların Meis Adası'nda toplanarak Fransızlar ile işbirliğine gittikleri görülmüştür. Bu birliktelik sonucunda Meis Adası'ndan gönderilen casusların sahil şeridinde kalan Rumlardan bilgi toplayıp adaya geri döndükleri gözlemlenmiştir. Bahsi geçen istihbarat ağının çökertilmesi için, kapı mahalli olan noktalara gözetleme postaları yerleştirilmiştir. Ancak ikame edilen gözetleme postaları ile casusluğun önlenmesi mümkün olmamıştır. Bu nedenle düşman amacına hizmet eden Fethiye, Kaya, Kalamaki, Demre, Finike, Ağva ve Antalya civarındaki Rumların ve sahilin farklı kısımlarında dağınık halde yaşayanların üç dört günlük aralar ile iç kesimlere nakilleri kararlaştırılmıştır.⁴⁵

Anadolu'nun güney kıyılarında adı casusluk olaylarına karışan Rumların tahliye edilmesi dışında kaçakçılık faaliyetlerinin de önü alınmaya çalışılmıştır. Çünkü Akdeniz kıyı şeridinde yaşayan Rumların, kıyılara yakın adalardaki ırkdaşlarıyla sosyal ve ekonomik ilişkileri vardı. Kaçakçılık faaliyetlerinin savaşı başlaması ile artması casusluk faaliyetlerini

---

⁴² BOA. DH. ŞFR. 79/224.

⁴³ ATASE. BDH. 3462/112/3-1.

⁴⁴ BOA. DH. EUM. 3. Şube 28/63.

⁴⁵ BOA. DH. ŞFR. 88/198.

tetiklemekteydi. İtilaf Devletleri kimi zaman para vererek kimi zaman da onların Hıristiyanlık duygularını kullanarak bu kaçakçı Rumlara casusluk yaptırıyorlardı. Dolayısıyla Osmanlı Devleti de kaçakçılığın ve arka planda casusluğun önlenmesi için sahil karakollarındaki askeri görevlilerin durumlarının iyileştirilmesi yönünde kararlar almıştır.⁴⁶

Doğu Vilayetlerinde Rum Casuslar

Rum casusların genel itibariyle nüfus potansiyellerine paralel olarak merkez İstanbul ve Anadolu'nun sahil bölgelerinde etkili olmalarının yanında azda olsa Doğu vilayetlerinde ciddi çalışmaları olmuştur. Daha I. Dünya Savaşı başlamadan evvel, Kafkasya Genel Valisi tarafından ticaret bahanesiyle gönderilen Türkçe ve Kürtçeye aşina bazı Rus memurlar, Pasinler ve Eleşkirt Kazaları dâhilindeki bazı Kürtler ve Sarıkamış'taki birtakım fesatçı Rumlar ile görüşmekteydiler. Rus memurlar ile görüşen bu Kürt ve Rum gruplar, Rus Hükümeti menfaatine istihbarat sağlamak şeklinde casusluk hizmeti vermekteydiler.⁴⁷ Söz konusu unsurlardan elde edilen istihbarat ile yeni stratejiler belirleyen Rus makamları bölgede hem Ermenilerin dışında alternatif bir müttefik hem de Osmanlı Devleti'ne karşı güçlü bir silah elde etmiş oluyorlardı. Yine de, Doğu vilayetlerinde Rum casusluk faaliyetlerinin diğer bölgelere oranla daha az etkili olduğunu söyleyebiliriz. Doğu vilayetlerinde önemli bir Ermeni nüfusu barındığından söz konusu havalideki ihanet ve casusluk misyonunu ayrılıkçı Ermeniler üstleniyorlardı.

Balkan Coğrafyasında Rum Casuslar

Osmanlı coğrafyasında düşman devletler lehine casusluk eden ayrılıkçı Rumlar, aynı zamanda ülke sınırları dışında da faaliyet göstermekteydiler. Balkan coğrafyasında bulunan özellikle Yunanistan ve Romanya bu konuda önemli birer merkez konumundaydılar. Slav etkisinden dolayı Rusya'nın daha etkili olduğu Balkan coğrafyasında Anadolu'dan devşirilen bazı Rumlar casusluk amaçlı kullanılıyordu. Hatta Giresun bölgesinden Bükreş'e giden birkaç Rum, Rus istihbarat makamlarıyla irtibata geçerek Osmanlı Devleti aleyhinde çalışmışlardı. Bu süreçte Osmanlı Bükreş Şehbenderinin evinin

---

⁴⁶ Sarıçelik, a.g.m., s. 183.

⁴⁷ BOA. DH. ŞFR. 40/174.

yakınlarında kalan bu şahıslar elde ettikleri bilgileri içlerinden Yunan pasaportuna sahip Minyudas Palasof vasıtasıyla Rusya'ya ulaştırmışlardır.⁴⁸

Rusların dışında İngiliz ve Fransızların menfaatine hizmet eden Rum casuslar da vardı. Cenevre'de yayınlanan Genet Aynens adlı risaleye göre Yunanistan'da İtilaf Devletleri hesabına casusluk eden kişiler aşağıdaki şu kişilerden oluşmaktaydı:⁴⁹

İtilaf Devletleri Hesabına Casusluk Yapanların Listesi

İsim	Açıklama	İsim	Açıklama
P. Billas	İzmirli, işsiz, kumarcı, birçok lisan bilir ve para için her şeyi yapar.	Gad, Gabridides	İzmirli, işsiz, serseri, para için her şeyi yapar.
Gear, Gabridides	İzmirli, Gad, Gabridides ile akrabadır. Ahlaken ona benzer.	P.Georgantzoglou	İzmirli, işsiz.
Q.Georgantzoglou	İzmirli, işsiz.	N. Galionos	İstanbul, Girit eski polis memuru, serseri.
M. Gamprilas	İstanbul, mülteci, işsiz.	P. Eugenides	İstanbul, konsoloshanede çalışmış. Fransız ve İngiliz propagandacısı.
G. Eughedjoglou	İstanbul, işsiz.	Landi, Zinaldi	İstanbul, işsiz
F. Ieannides (?)	İstanbul, işsiz.	D. Kotzamanis	İstanbul, serseri, beyaz kadın ticaretiyle meşgul.
A. Kassissoglou	İzmirli, işsiz, beyaz kadın ticaretiyle meşgul.	Kurtoğlu	İstanbul, işsiz.
A. Kozmatopoulos	İzmirli, Alman propagandacısı.	Kokinides	İstanbul, işsiz.
Kr. Miridis	İzmirli, Alman propagandacısı	M. Moussiades	İstanbul, kendini ütücü tanıtmıştır.
Marinos Marinou	İzmirli, işsiz.	N. Nicolaides	İzmirli, mülteci, işsiz.
P. Nicolaides	İstanbul, işsiz.	Z. (?) Paskalides	İstanbul, mülteci, işsiz.
Papadopulos	İstanbul, işsiz, kumarcı.	T. Papas	İzmirli, işsiz, kumarcı.
J. (?) Panayotides	İzmirli, işsiz, kumarcı.	Paskalis yahud	İzmirli, kaçak.

⁴⁸ Mithat Aydın, "19-20. Yüzyıllarda Osmanlı Balkanlarında Rusya'nın Casusluk Faaliyetleri", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, C. 32, S. 53, Ankara 2013, s. 44.

⁴⁹ **BOA. DH. EUM. 3. Şube** 24/32.

Osmanlı Devleti'nde Ayrılkçı Faaliyetlere Bir Örnek: Rum Casuslar (1914-1918)

		Ernes	
Pas. Smirneos	Anadolulu, kaçakçı.	Sambroves (?)	İstanbul, işsiz.
Sebastopoulos	İstanbul, mülteci, işsiz.	L. Sarighianis	İzmirli, işsiz.
G. Çakiris (?)	İzmirli, işsiz.	Theodere Tripos	İzmirli, askerlik hizmeti esnasında yankesicilikten mahkûm olmuştur.
A. Taidisidis (?)	İzmirli, seyyar kitapçı.	Spi. Talenis Fr. Talenis	İzmirli.
Terghiou	İstanbul, muhacir, hırsız.	M. Phessopoulos	Bursalı, işsiz.
T. Phessopoulos	Bursalı, işsiz.	V. Thalkias	İzmirli, kaçakçı.
N. Thionis	İzmirli, işsiz.	Andre Shlonos (?)	İzmir, işsiz.
T. Chrissaverghis (?)	İstanbul.	Christides	İstanbul, muhacir, işsiz.
N. Psiroikis	İstanbul, muhacir, işsiz, hırsız.	Jean Moussiades	İstanbul, işsiz, şüpheli.

Kaynak: BOA. DH. EUM. 3. Şube 24/32.

Osmanlı Devleti aleyhinde casusluk yapan isimleri tabloda verilmiş Rumların çoğu İstanbul ve İzmir doğumludur. Daha çok İstanbul ve İzmirli şahısların casusluk amaçlı kullanılması buldukları bölgelerin kozmopolit ve demografik yapısıyla da alakalıydı. Zira buralarda çok fazla gayrimüslim unsurun yaşaması ve mevcut şahısların aile ya da geçmiş bağlantıları, bölgedeki casusluk faaliyetlerine önemli bir ortam hazırlamıştır. Bölgedeki casusluklarda genelde işsiz ve gayri ahlaki işlerle meşgul olanların tercih edilmesinde bir yere bağlı ve stabil durumdan ziyade hareketli ve gezgin kişilerin istihbaratı daha kolay ve çabuk ulaştırabilir düşüncesi etkili olmuş olabilir. Diğer taraftan Fransız ve İngiliz propagandası yapan ya da bir şekilde onların himayesinde çalışan kişilerin casusluk yapmalarının dışında Osmanlı Devleti ile aynı bloğu oluşturan Almanya taraftarı görünen bazı şahısların casusluk amaçlı kullanılmaları bölgede İtilaf Devletlerinin ciddi çalışmalarının olduğunu göstermektedir.

Bükreş Sefaretinden alınan bir telgrafta ise Cevahirzade Ahmet ile birlikte Rus Ticaret Mektebi muallimlerinden olan Dimitri Liyanapulo'nun Ruslara casusluk ettiği beyan ediliyordu. Dimitri Liyanapulo, Viyana'ya seyahati ve buradaki faaliyetleri hakkında Ruslara iki adet rapor sunmuştu. Bu raporlar nedeniyle casuslukla itham olan Liyanapulo hakkında Divan-ı Harbi

Örfice takibat başlatıldı.⁵⁰ Dolayısıyla casusluğun önlenmesi hususunda Osmanlı Devleti'nin yabancı ülkelerde bulunan kurumlarının önemli bir katkısı olmuştur. Özellikle Balkan coğrafyasında Osmanlı aleyhinde faaliyet gösteren unsurların Osmanlı'nın ana kontrol merkezleri konumunda olan İstanbul ve İzmir'deki işbirlikçileriyle olan bağlantılarının kesilmesi savaş esnasında İtilaf Devletlerinin istihbarat akışını sekteye uğratarken Osmanlı Devleti açısından lokal alanda ve geçici bir sürede olsa önemli bir sorun çözüme kavuşturulmuş oluyordu.

Sonuç

I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte casusluğu önemli bir silah olarak kullanan ayrılıkçı Rumlar, Osmanlı Devleti egemenliğinden kurtularak savaş sonucunda bağımsız bir devlet kurmak amacıyla hareket ettiler. Bu maksatla sahil bölgeleri başta olmak üzere Anadolu coğrafyasının önemli bir kısmında gerek Pontus ve Megali İdea hedefleri doğrultusunda gerekse İtilaf Devletleri menfaatinde casusluk faaliyetlerinde bulundular. Ayrılıkçı Rumların savaş sırasında geniş ve etkili casusluk faaliyetlerinde bulunmaları, farklı cephelerde savaşmak zorunda kalan Osmanlı Devleti'nin işini daha da zorlaştırırken İtilaf Devletlerine yeni ve farklı stratejiler kazandırmıştır.

Rum casusluk faaliyetleri, Osmanlı coğrafyasının sosyo-ekonomik yapısını ciddi boyutlarda etkilemiştir. Karadeniz sahilleri başta olmak üzere kıyı bölgelerinde balıkçılık, nakliyat ve ulaşım sekteye uğramıştır. Zira sahillerde söz konusu işlerle meşgul olan ayrılıkçı Rumlar iç bölgelere sürülmüşlerdir. Ayrıca bu durum hem kıyı hem de iç bölgelerin demografik yapısında da büyük değişiklikler meydana getirmiştir. Hatta tahliye işlemlerinin gerçekleştirilmesi devletin ekonomisine ağır yük olmuştur. Tahliye edilmeyen ayrılıkçı Rumlar ise kürek, kalebent ve idam gibi çeşitli cezalara çarptırılmışlardır. Diğer taraftan Rum kayıkçı ve gemi mürettebatının buldukları görev ve bölgelerden uzaklaştırılmaları, kalifiye personel ihtiyacını doğurmuştur. Bu eksiklik, söz konusu alanlara Müslüman ahalinin yerleştirilmesi ile giderilmeye çalışılmıştır.

I. Dünya Savaşı'nı kendileri için büyük fırsat olarak gören ve Yunanistan, Fransa, İngiltere ve Rusya gibi dönemin başat güçlerini arkalarına alan ayrılıkçı Rumlar, Megali İdea ve Pontus hedeflerini gerçekleştirememişlerdir. Bu hedef ve arzularını Kurtuluş Savaşı ile yeniden

---

⁵⁰ BOA. HR. SYS. 2265/4

hayata geçirmek istemişlerse de yine başarılı olamamışlardır. Nihayetinde Anadolu'da önemli bir yekûn oluşturan Rum nüfus, mübadele ile Yunanistan'a göç ettirilmiştir. Ancak ne Rumların Megali İdea hedeflerinin ne de Anadolu coğrafyası gibi dünyanın birçok bölgesinde casusluk faaliyetlerinin sonu gelmemiştir.

KAYNAKÇA

1-Arşiv Vesikaları

***Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)**

BOA. DH. EUM. 3. Şube 14/76; 24/32; 28/12; 28/63.

BOA. Dâhiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye İdaresi (DH. MUİ).

60/6

Dâhiliye Nezareti Siyasi (DH. SYS). 3/32; 3/35; 56/10; 112-27/84.

BOA. DH. ŞFR. 53/231; 57/279; 57/279; 89/15; 501/6; 88/198; 78/56; 79/224; 40/174.

BOA. HR. SYS. 2267/18; 2267/44; 2265/4.

BOA. İradeler Harbiye (İ.HB). 130/1331 Ca 008; 130/1331 Ca 009.

DH. EUM. ECB. 7/11.

BOA. Sadaret Bulgaristan (A.) MTZ. (04) 127/98.

BOA. Dâhiliye Nezareti Kalem-i Mahsus (DH. KMS). 6/2.

***Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Arşivi (ATASE)**

Birinci Dünya Harbi Kataloğu (BDH)

ATASE, BDH. 2888/362/1; 2883/336/1-3; 2883/336/1-4; 403/1588/29; 3437/21/19-1; 3437/21/19-2; 3437/21/20; 3437/21/26-1; 3437/21/33-1; 3437/21/40; 3437/21/31-3; 3437/21/36-4; 3461/109/025/18; 3461/109/25/16; 3468/135/1; 3468/135/1-1; 3467/129/5-1; 3467/129/5-1; 3467/129/5; 3467/129/7; 3462/112/3-1.

2- Makale, Süreli Yayın ve Araştırma Eserler

AYDIN, Mithat (2013) "19-20. Yüzyıllarda Osmanlı Balkanlarında Rusya'nın Casusluk Faaliyetleri", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, C. 32, S. 53, Ankara, s. 17-54.

BALCIOĞLU, Mustafa (1993), "Birinci Dünya Savaşı Sırasında Karadeniz'de Rum Faaliyetleri ve Sivil Tepki", **OTAM Dergisi**, Ankara, S. 4, s. 91-97.

DUMAN, Önder (2010), **Emperyal Bir Araç Olarak Rum-Pontus Sorunu (1908-1918)**, Ankara.

GÖZÜBÜYÜK, Abdullah Pulat (1949), “Modern ceza hukuku bakımından Casusluk”, **Adalet Dergisi**, Yıl. 40, S. 7, Ankara, s. 955-957.

HALL, Richard R. (2002), **The Balkan Wars 1912-1913**, Taylor&Francis e-Library.

KALELİOĞLU, Oğuz (2008), “Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 41, Ankara, s. 105-123.

NAKRACAS, Georgios (2005), **Anadolu ve Rum Göçmenlerin Kökeni**, İstanbul.

OLÇAY, Şükrü (1938), “Casusluk, Propaganda ve Bunlarla Mücadele”, **Jandarma Mecmuası**, S. 52, s. 73-81.

ÖZCAN, Abdülkadir (1993), “Türk Devletlerinde Casusluk”, **DİA**, C. 7, İstanbul, s.166-169.

ÖZDEMİR, Mustafa (2007), “I. Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı Devleti Tarafından Gerçekleştirilen Rum Tehciri”, **Çağdaş Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)**, VI/14, s. 27-40.

Risale-i Mevkute-i Bahriye (1336), nr. 5, C. 6, s.1349-1364.

SANDERS, Liman von (1999), **Türkiye’de Beş Yıl II**, Çev. Örgün Uğurlu, Aralık.

SARIÇELİK, Kerim (2007), “Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devleti’nin İtilaf Devletlerine Karşı Anadolu’nun Akdeniz Kıyılarında Aldığı Bazı Tedbirler”, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 21, s. 173-189.

SARINAY, Yusuf (1995), “Pontus Meselesi ve Yunanistan’ın Politikası”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. XI, Ankara, s. 107-162.

SERBESTOĞLU, İbrahim (2014), **Osmanlı Kimdir, Osmanlı Devleti’nde Tabiiyet Sorunu**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.